

HOLISTICKÉ VNÍMÁNÍ ZDRAVÍ A DETERMINATY ŽIVOTNOHO PROSTŘEDÍ VERSUS ANTHROPOCENTRICKÝ MODEL ŽIVOTNOHO PROSTŘEDÍ.

Pro reformy zdravotních systémů je žádoucí vnímat a respektovat deterministické postavení zdraví v jeho holistickém pojetí.

Tato hrozná fráze, tento zvyk je hluboce zakořeněn a využíván jako štít starého proti novému. To však nevylučuje obecnou platnost této fráze či tohoto pojetí.

Znečištěné ovzduší, voda, půda, hluk se jeví v posledních dekadách jako méně významné pro vývoj zdravotního stavu. V naší republice došlo k výraznému a objektivnímu (měřitelnému) zlepšení v oblasti ochrany životního prostředí člověka. Vnímání zdravotních rizik chemických, biologických a fyzikálních determinant zdraví v životním prostředí však v populaci přetrvávají. Stále platí: „Smrad nezabíjí, ale stresuje“. Lze doplnit i jadrnější a lidovější výraz o tom, co dělají nízké koncentrace zapáchajících látek. Faktory životního prostředí tedy nadále hrají poměrně významnou roli při vnímání rizika tj. „mé zdraví musí poškozovat různé vnější faktory, ty jsou zodpovědné za mé problémy – zima dělá chřipku, prach dělá kašel a špína mikroby. Je až zarážející, jak silná je touha odvrátit pozornost od vlastních nedostatků v aktivní péči o vlastní zdraví směrem k životnímu prostředí a jeho zdravotním determinantám.

Přetrvává tak společenská objednávka po měření, hodnocení a interpretaci faktorů životního prostředí. Nevyhovět tomuto požadavku zvyšuje aktivitu různých skupin a organizací chránících, mnohdy správně, životní prostředí jako takové či některé jeho součásti – ptactvo rostlinstvo. Tyto skupiny využívají, až zneužívají, představy lidí o škodlivosti člověčích aktivit a o zdravotní prospěšnosti přírody a jejích produktů.

Je evidentní, že bez dostatku odborných a věcně správných – na důkazech založených, argumentů vznikne prostor pro dohady a falešná dogmata, prostor pro obviňování vlády a zákonodárných sborů z toho, že nedostatečnou péčí či povolením jistých aktivit zhoršují zdravotní stav lidí. Vyvracet tyto pseudoargumenty ex post je daleko protivnější a možná i dražší, než udržovat jisté monitorovací aktivity o stavu zdraví a životního prostředí v rámci, na průmyslu nezávislého, ministerstva zdravotnictví.

Další, poněkud opomíjenou, determinantou zdraví zakotvenou v žitním prostředí je jeho vnímání v oblasti duševního zdraví. Zejména faktory vnímané více citem než tělem jako je krása krajiny, příjemná architektura, ticho, šumění bystřiny atp. se podílejí na vytváření harmonického pocitu, popisovaného ve spojení s celou řadou sociálních a ekonomických determinant v současném pojetí veřejného zdraví, jako blaho, jako well being.

Je tedy nutno zachovat jistou míru humánní a medicínské argumentace v ochraně životního prostředí tak, aby se spíše rozšířila oblast vlivů prostředí na všechny složky zdraví. Jedním s takových postupů již poměrně hodně propracovaným je HIA health impact assessment, v jehož rámci se posuzují nejen negativní, nejen rizikové součásti aktivit člověka, ale také jejich přínosy pozitivní.

Příkladem může být doprava a její negativní dopady na prostředí versus její pozitivní dopady na mobilitu občanů (i postižených), na dostupnost zboží další více pozitivní než negativní dopady.

Takový přístup, spolu s věcnou a občanům srozumitelnou formou zpřístupnění informací o vlivu jednotlivých determinant prostředí i životních podmínek a stylu, umožní využít důvěryhodnosti zdravotního sektorů k vytvoření stabilní politiky prevence nemocí a promoce zdraví v nejširších vrstvách. Umožní snížit roli státu v technicky orientovaném zdravotním dozoru – ochraně veřejného zdraví a zvýšit aktivní roli občanů a jejich důvěru v informace.